

Країна, де люди, дельфіни й чорні лебеді щасливі

У Севастопольському дельфінарії в Артбухті відзначили Міжнародний день Чорного моря й обговорили роль Севастопольського дельфінарію в збереженні навколишнього природного середовища й реабілітації моря. Торік виповнилося півтора десятиліття відтоді, як причорноморські країни домовилися відзначати Міжнародний день Чорного моря. Пізніше, 17 квітня 2009 року, уряди Болгарії, Грузії, Росії, Румунії, Туреччини й України прийняли «Стратегічний план дій зі збереження навколишнього середовища й реабілітації Чорного моря», що передбачає низку заходів із збереження доброї якості води в Чорному морі й зниження ризику зникнення деяких видів тварин. Конференцію відкрив науковий керівник Севастопольського дельфінарію в Артбухті Олександр Васильович Жбанов.

64

Лучія ПУЗИКОВА (Крим)

Організатори цього форуму мали на меті одне: інформування громадськості про тенденції у процесах, що відбуваються у флорі й фауні Чорного моря, а також про роль Севастопольського дельфінарію в пропаганді екологічних знань та збереженні популяції чорноморських дельфінів.

У конференції брали участь: Інститут біології південних морів ім. О. Ковалевського (ІНБПМ); Лабораторія БРЕМА (партнер АССОВАМС – угода щодо збереження китоподібних Чорного моря, Середземномор'я й прилеглої акваторії Атлантичного океану); Міжнародна громадська організація «Чорноморська Рада з проблем морських ссавців», ПП «Біологічна станція», ТОВ «Країна дельфінія», Рада громадських екологічних організацій при Держуправлінні екоресурсів у місті Севастополі, Севастопольське міське відділення Всеукраїнської екологічної ліги, Севастопольська лабораторія гідробіології Міжнародної академії «Інформація, зв'язок, управління в техніці, природі, суспільстві» (МАІЗУ), Громадська організація «Товариство захисту археологічних та історичних пам'яток Гераклейського півострова, його флори, фауни і прибережних вод «ОАЗИС».

Старший науковий співробітник ІНБПМу Сергій Алемов розповів журналістам про стан Чорного моря й тенденції оздоровлення його середовища.

Директор ТОВ «Країна дельфінія» Юрій Петрович Шилик ознаямив гостей та представників ЗМІ з перспективами Севастопольського дельфінарію в Артбухті. Пресекретар Севастопольського дельфінарію в Артбухті Рітта Козунова порушила проблему моніторингу середовища в північно-західному районі Чорного моря. Представник екіпажу морського нафто-

сміттєзбирального судна Олександр Курінний розповів про забруднення севастопольських бухт. Регіональний представник чорноморських країн у науковому комітеті АССОВАМС Сергій Кривохижин проаналізував ситуацію, що склалася з популяцією дельфінів, як індикатора стану Чорного моря.

Ведуча культурно-освітніх програм дельфінарію Ганна Любич розповіла про роботу колективу з екологічного виховання дітей і підлітків.

На стан Чорного моря впливає сірководнева зона, що становить сьогодні понад 67% водної маси. А сірководень, як відомо, смертельно небезпечний для життя. У Чорному морі налічується 2000 видів тварин – від найпростіших до ссавців – і 100 видів підводних рослин. Річки, які впадають у Чорне море, несуть величезну кількість пестицидів і сполук важких металів, азоту й фосфору, що значно ускладнює життя рослинного й тваринного світу, адже в 20 країнах Європи відходи зливають у морську воду.

Чорне море – один із найзабрудненіших нафтопродуктами районів Світового океану. Близько 160 видів фауни, що живуть у Чорному морі, перебувають у стадії вимирання. Останніми роками уп'ятеро скоротився улов риби в Чорному морі.

Загрозою для чорноморських дельфінів є такі чинники: забруднення, зменшення рибних запасів, рибальські снасті, швидкохідні судна.

Багато наукових повідомлень були підтверджені промовистими фактами й цифрами. Аналіз динаміки стану й якості води севастопольських бухт свідчить, що, незважаючи на економічний спад і скорочення населення, екологічна криза розвивається, проблеми природокористування накопичуються і їх належно не розв'язують. Цьому сприяють такі

чинники, як технологічне відставання промислових підприємств і комунального господарства, відсутність фінансування природоохоронних заходів і координації моніторингових робіт, які здійснюють різні відомства й установи, що іноді дублюють одне одного, збільшення кількості й масштабів техногенних аварій через зношеність устаткування, неправильну експлуатацію, стихійні явища, а також низька ефективність очисних споруджень або їх відсутність, хаотична забудова узбереж, затоплюваних заплав, низький рівень екологічної освіти населення, недосконалість законодавства й контролю його виконання.

В акваторії Севастополя основною причиною забруднення є скидання стічних вод міста й судноплавання. В гирлі річки Чорної скидають стічні води ЗАТ «Кримвортмет», з ділянки підсобного виробництва ЧФ Росії у місті Інкермані, з очисних споруд ДКП «Північміськводоканал» у передмісті Севастополя. Забруднюється Севастопольська бухта під час проходження суден двох флотів (України й Росії), а також унаслідок скидання води з підприємств судноремонтної промисловості та вантажопасажирських причалів.

За результатами аналізу стічних вод Севастопольської бухти, здійсненого за даними Управління екології і природних ресурсів у Севастополі, в середньому за рік у бухту скидаються використані води з такими показниками:

– близько 0,0011 км³ стічних вод **без очищення**, або майже 2% від загального стоку річки Чорної та 1,3% від об'єму всієї Севастопольської бухти;

– **лише 14,8% вод від загального скидання проходять механічне очищення.**

Окрім того, стоки надходять у бухту з 16 водовипусків зливової каналізації та з 5 аварійних водовипус-

ків. Найбільші обсяги скидань здійснюються з житлових масивів Північної сторони міста Севастополя, Севастопольської ТЕЦ, військових і флотських установ, підприємств і організацій.

Стічні води скидають також з усіх суден, кораблів та аварійних стоків.

У районі гирла річки Бельбек розташований великий водовипуск стічних вод з повним циклом очищення, зокрема, й біологічного. Однак і цей водовипуск, скидаючи щороку в середньому близько 0,006 км³ води, забруднює водне середовище в радіусі 1,5–2 км. Якщо з 1990 по 2006 рік загальний об'єм стоків зменшився майже в 3 рази, то об'єм не досить очищених і неочищених стічних вод, навпаки, до 2009 року збільшився.

Загальний об'єм викидів в атмосферу в Криму з року в рік змінюється. Останнім часом у Севастополі він становить близько **3,7 тис. на 1 км² території**. Зі стаціонарних джерел (в основному це підприємства з виробництва електроенергії, газу, води й тепла), що становлять 11% від усіх врахованих джерел забруднення повітряного середовища, надходять у повітря сажа, пил, сполуки сірки, азоту й вуглецю, метан і важкі метали. 89% викидів припадає на пересувні джерела забруднення, переважно – приватний автотранспорт.

Нині спостерігається загальна для України тенденція скорочення водозабору промисловими й сільськогосподарськими підприємствами. Економії води в процесі побутового водоспоживання, ймовірно, сприяли встановлення водомірів і підвищення тарифів на її споживання. Об'єм скидання стічних вод повсюдно зменшився, однак неочищених і не досить очищених стоків скидається більше, їхня частка в загальному об'ємі стічних вод збільшилася вдвічі–втричі. Можливо, причиною збільшення скидання неочищених стоків є несанкціоноване під'єднання виробничої й господарсько-побутової каналізації до зливової, водоскид із якої потрапляє прямо у воду. Водозабори й скидання води нерівномірні в часі, що зумовлено тенденціями в економіці, нестабільністю виробництва. Очевидною стала потреба активізувати виконання стратегічного плану дій із захисту Чорного моря, який було підписано 31 серпня 1996 року в Стамбулі й повнолево 17 квітня 2009 року.

Актуальними є і позови до одеського підприємства «Нерум», яке «прихватувало» чотирьох севастопольських дельфінів-афалін та трьох морських котиків і, незважаючи на рішення суду про повернення тварин, звернулося до суду із зустрічними позовними заявами й не віддає дельфінів і морських котиків.

Ішлося й про майбутнє дельфінарію в Артбухті, позаяк термін оренди землі закінчується в травні 2012 року.

Та попри всі ці складності, дельфінарії в Артбухті продовжують свою практичну й наукову діяльність. Працює севастопольська «Біологічна станція». Вона вивчає й рятує чорноморських дельфінів, бере участь у міжнародних проєктах, вкладає в них зароблені гроші. Колектив фахівців розробив чудову соціальну програму, видав серію книг про свою роботу. За природоохоронну діяльність севастопольців визнано гідними премії Генрі Форда, міжнародних нагород «Лаври слави» та «Білий орел». Кілька років тому Севастопольський дельфінарій було визнано найкращим в Україні серед підприємств такого профілю.

На базі дельфінарію створено лабораторію гідробіології Міжнародної академії інформатії, зв'язку та управління в техніці, природі, суспільстві. Дослідження лабораторії у прямому сенсі орієнтовані на майбутнє, наближаючи час, коли люди й дельфіни стануть рівноправними товаришами по роботі в морі. Дельфінарії в Артбухті – активний учасник науково-практичної програми Мінекології України «Дельфін» і проєкту «МОРЕКИТ» («Моніторинг і реабілітація китоподібних Чорного моря»). На базі дельфінарію діє рятувальний загін, його фахівці будь-коли готові надати в морі допомогу дельфінам, які потерпають.

Сьогодні Севастопольський дельфінарій в Артбухті так органічно ввійшов у життя міста, що громадськість Севастополя навряд чи погодиться, щоб його закрили. Після кунцінських «наїздів» на дельфінарії працювати стало спокійніше. Особливо після того, як на інвестиційному форумі й голова Севастопольської міськради Ю. Дойников заявили, що дельфінарії в Артбухті буде завжди.

Тому й мені хочеться завершити матеріал на оптимістичній ноті. Після виступів учених-біологів і представників екологічних організацій про стан моря настав урочистий момент – цього дня науковому керівнику колективу дельфінарію О. Жбанову вручили нову нагороду – «Зірку пошани». Головний севастопольський «дельфінознавець» і «дельфінолюб» став переможцем рейтингового конкурсу Міжнародної іміджевої програми «Лідери XXI сторіччя».

Ця нагорода вручена за величезну науково-пошукову працю, частина якої втілена у виданих книжках. Перше видання книжки «Під сузір'ям дельфіна» вийшло друком 2007 року й приурочене до Року дельфіна, оголошеного ООН із метою привер-

нення уваги світової громадськості до проблем збереження генофонду дельфінів. Ця книжка є посилюючим внеском у справу збереження й захисту чорноморських дельфінів. Промисел дельфінів у Чорному морі остаточно припинено 1983 року. За 100 років вилловили більш як п'ять мільйонів дельфінів.

Книжки «Під сузір'ям кита» й «Під сузір'ям кита-2», видані Севастопольським дельфінарієм в Артбухті 2008 року, присвячені збереженню й захисту китів в океані та історії китобійного промислу в СРСР. За 60 років промислу радянські китобійні флотилії вилловили більш як триста тисяч китів – 20% світового промислу. У 1987 році запроваджено міжнародний мораторій на комерційний промисел китів. Презентація книжок відбулася в Одеському національному університеті імені І. Мечникова за участі вчених-біологів і ветеранів китобійної флотилії «Радянська Україна».

У 2009 році Севастопольський дельфінарій в Артбухті видав книжку морського біолога В. Л. Юхова «У морях Антарктики й Південному океані». Видання присвячене науковим дослідженням на китобійному промислі, містить цінну інформацію про тваринний світ антарктичних морів. Нині готується до видання переклад книги французькою мовою.

У 2010 році побачило світ видання «Проект «Кристал». Книжка присвячена пошукам нових шляхів спілкування з дельфінами й першим результатам, одержаним під час проведення експерименту «Кристал». У підготовці видання брала участь лабораторія гідробіології Міжнародної академії «Інформація, зв'язок, керування в техніці, природі, суспільстві».

Севастопольський дельфінарій в Артбухті видав 2010 року книжку «Дельфінотерапія». Вона присвячена унікальним здібностям чорноморських дельфінів та їхнім можливостям позитивно впливати на здоров'я людини.

Варто додати, що Севастопольський дельфінарій в Артбухті щороку безкоштовно відвідує більш як 10 000 дітей з малозабезпечених сімей, дітей-сиріт, інвалідів, ветеранів, військовослужбовців строкової служби.

Побажаємо нашим дельфінам і далі радувати й дарувати душевне здоров'я всім, хто його потребує, щоб наші морські друзі завжди привітно «посміхалися», зустрічаючи нас у своєму гостинному севастопольському домі!

Напередодні Міжнародного дня Чорного моря тут збільшилася сім'я – у чорних лебедів, що живуть по сусідству з дельфінами, з'явилося потомство. Життя триває...